

RETRAT D'UN COL·LEGA COMÚ: PERE BOHIGAS I BALAGUER

M'han demanat de fer una semblança del Dr. Pere Bohigas i Balaguer, amb motiu dels cent anys del seu maixement, i se'm fa difícil. Potser perquè crec que mai no arribem a conèixer ningú; potser perquè considero que des d'òptiques parcials l'esbós d'un retrat i la seva resolució ateny el resultat de traç imprecís. També en aquest cas, tot i que la perspectiva des d'on emmirallo la personalitat polifacètica del Dr. Bohigas és plural, el contorn ofert pot semblar esvaït, desdibuixat.

No glossaré aquí, doncs, ni la seva biografia ni la seva bibliografia.¹ Donaré només uns trets evocadors forjats al llarg d'anys de coneixença i de les paraules

1. Si Pere Bohigas compta en aquests moments amb un biògraf que redacta un text sobre la seva trajectòria intel·lectual i vital, la bibliografia de la seva obra, que jo sàpiga, no ha estat encara plenament sistematitzada. Com es deia al pròleg de l'obra esmentada a la nota 6, en recull la bibliografia fins a l'any 1971 el treball de Josefina MORATÓ i Modesta ONATE, *Bibliografia de Pedro Bobigas Balaguer*, publicat a «Biblioteconomia», (1971), ps. 3-30, i, com a monografia, dins els «Quaderns de treball» de l'Escola de Bibliotecàries, núm. 8 (1972). A partir d'aquí, cal recórrer a catàlegs de biblioteques i bases de dades. Informació interessant per bé que parcial tant bibliogràfica com biogràfica pot trobar-se en dues publicacions que aparegueren com a homenatge a Bohigas en el seu vuitantè aniversari. La primera, el recull d'estudis filològics, fins aleshores esparsos, publicats amb el títol *Aportació a l'estudi de la literatura catalana* (Amsterdam / Barcelona, Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes / Fundació Congrés de Cultura Catalana / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1982; «Biblioteca Abat Oliba», núm. 23), que prologà Amadeu-J. Soberanas sota l'epígraf *Pere Bohigas i Balaguer, filòleg i bibliòleg*. La segona, la *Miscel·lània Pere Bohigas* (Amsterdam / Barcelona, Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1981-1983; «Estudis de llengua i literatura catalanes», núms. 3, 4, 6), prologada al volum primer per Germà Colón. Pot afegir-s'hi el volum, publicat amb posterioritat, que recull escrits de caire bibliològic, relacionats amb manuscrits i biblioteques medievals i especialment vinculats al *Repertori de manuscrits catalans*, publicat amb el títol *Sobre manuscrits i biblioteques* (Barcelona, Curial Edicions Catalanes / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1985; «Textos i estudis de cultura catalana», núm. 10), obra prologada així mateix per Amadeu-J. Soberanas. Contenen altres notícies soltes sobre Bohigas la segona edició del *Cançoner popular català* (Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1983; «Biblioteca Serra d'Or», núm. 40, 42), prologada per Josep Massot, i, entre d'altres, les Memòries de missions de recerca, ps. 11-13 del vol. VI dels *Materials de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya* (Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1996), etc. El recull dels seus primers treballs erudits es publica a *Folklore del Penedès. Primers estudis literaris* (Vilafranca del Penedès, 1993). Es pot escometre també la descoberta del personatge per força altres traçats: a través de la seva obra, de les seves manifestacions, de l'epistolari, de material d'arxiu...

que ell mateix formulà en el transcurs d'unes entrevistes que em concedí i que foren publicades amb motiu del seu vuitantè aniversari, on, a més del perfil biogràfic, s'hi destil·len opinions de primera mà, ben meditades perquè eren destinades a la premsa, les publicades al diari «Avui» de 4 de març del 1981² amb el títol *Pere Bohigas, codicologia i romanística*, i al «Serra d'Or» de maig del 1982³ —*Pere Bohigas, entre la paraula i el text*. Els reportatges fotogràfics amb què s'il·lustren⁴ —rostre esculpit, solcat; mirada escodrinyadora; gesticulació vigorosa; expressió enèrgica i reflexiva— transmeten la imatge de la seva personalitat.

Pere Bohigas va néixer a Vilafranca del Penedès l'any 1901; va iniciar les seves tasques intel·lectuals cap als anys 1917-1918, vinculat a l'Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya, i, posteriorment, amb Mn. Higiní Anglès, a l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya; es doctorà en Lletres el 1924; el 1926 se'n va anar a París on passà gairebé dos cursos i l'any següent a Anglaterra des d'on continuà la tasca empresa del *Repertori de manuscrits catalans*, que l'ocuparia fins al 1931;⁵ preparà una edició de la Crònica de Sant Joan de la Penya, que no arribà a publicar-se; fins al 1939 fou professor de paleografia a la Universitat de Barcelona; com a conseqüència de la Guerra Civil, fou invalidat per a l'ensenyament durant sis anys; durant llargs anys fou docent a l'Escola de Bibliotecàries, i des del 1931, amb una breu interrupció, fins al 1971 fou conservador a la Biblioteca de Catalunya, la seva segona llar. L'any 1961 fou nomenat president de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans.

No es dedicà, com havia projectat en els anys joves, a la docència universitària en l'àrea de la literatura. Les circumstàncies el dugueren per altres viaransys. Hores dedicades al folklore; a la recollida de materials per a l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya; a la filologia; a la història i a la crítica literàries, en el marc de les llengües romàniques i en un ventall d'ampli espectre tipològic i cronològic; a l'edició de textos —se sent especialment orgullós de la d'Ausiàs Marc, i entusiasmat, ja a la vuitantena, amb la de la *Faula* de Guillem de Torroella, preparada amb Jaume Vidal i Alcover, i amb la de la *Poesia* de Joan Basset— i a la direcció de la Biblioteca Catalana d'Obres Antigues; a les recensions; a la seva dedicació a les institucions i associacions acadèmiques de les quals ha estat membre (Reial Acadèmia de Bones Lletres, Société Internationale Arthurienne, Société Internationale Rencesvals, Asociación Internacional de Hispanistas, Comitè Internacional de Paleografia, Institut d'Estudis Catalans...); a la bibliografia i a les ciències

2. p. 24.

3. ps. 15-18.

4. El del «Serra d'Or» esmentat és signat per Barceló.

5. En el seu periple a través de biblioteques anava a la recerca de «manuscrits catalans o d'autor català, i per extensió dels que han estat transcrits a Catalunya, i d'aquells que des de molt antic es trobaven en les nostres velles biblioteques». L'objectiu era confeccionar-ne un inventari complet en un límit cronològic establert fins a la fi del segle XVIII, tot i indicant que el més important foren els materials anteriors al segle XVII. En uns anys el *Repertori de manuscrits catalans* esdevindria una obra insubstituïble per a la investigació. Vegeu Pere BOHIGAS, *El repertori de manuscrits catalans*, dins *Sobre manuscrits i biblioteques*, p. 9.

del llibre. Eminent codicòleg —i en aquest punt fóra inexcusable no esmentar el *Repertori de manuscrits catalans* o *La ilustración y la decoración del libro manuscrito en Cataluña*, que inclogué l'*Inventario de códices miniaturados o iluminados de procedencia catalana o existentes en bibliotecas catalanas*,⁶ en què inventariava nou-cents seixanta-nou manuscrits conservats en cent setze col·leccions bibliogràfiques diferents, disperses en seixanta ciutats—, amplià el seu camp a la història del llibre, de la qual escrigué textos memorables i un d'inacabat (*El mundo del libro visto desde España*).

De fet, conreà el que les seves inquietuds intel·lectuals li demanaven: exercí la docència, es dedicà a la investigació i s'especialitzà en bibliologia. En tots tres camps, hi deixà el segell del seu magisteri. Això, però, no li ha impedit de repetir, amb cert desencant, que la romanística ha estat, per a ell, el paradís perdut.

Diria, però, que Bohigas, persona de conviccions arrelades, mesurat, amic dels amics, amant de la família, rigorós en la investigació, crític de l'opposable, ha sentit sobretot la passió per la paraula, una paraula oral/escrita (manuscrita/impresa), i que aquesta ha estat la conformadora veritable de la seva trajectòria. Ha treballat la paraula/text tant des d'una perspectiva diacrònica com sincrònica i n'ha plasmat els resultats en camps diversos que, com s'ha vist i és sabut, abasten des de l'estudi de manuscrits i de textos impresos des de l'inici de la impremta, a les edicions de textos, a la seva contribució al folklore o a les seves funcions com a President de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. Una posició privilegiada, diria, sorpresa per una especialitat, la d'editor de textos, activitat capaç de conjuminar els interessos del bibliòleg/codicòleg, del romanista i del filòleg.

Indirectament, Bohigas va rebre el mestratge de Milà i Fontanals, a través de Garriga i Palau, el catedràtic de literatura que havia tingut a l'Institut —i del seu avi vilafranquí que li'n parlava com d'una glòria local—, i també de Rubió i Lluch, que presentava Milà com un model a seguir en la investigació. Si Rubió i Lluch li va aportar idees, Jordi Rubió li va aportar metodologia. Un altre gran mestre fou Menéndez Pidal... Figures ja immortalitzades per la història recuperen a través de la veu de Bohigas la dimensió humana. En aquest sentit, Bohigas es confessa més feliç d'aprendre que d'investigar, alhora que, conscient de ser element de continuïtat en diversos ordres, no deixa de considerar-se anella dins d'una cadena.

6. Aquest text havia aparegut publicat el 1967 com a apèndix al volum tercer de *La ilustración y la decoración del libro manuscrito en Cataluña*, obra editada en tres volums a Barcelona, del 1960 al 1967, per l'Associació de Bibliòfils de Barcelona. Es tracta del capítol que, amb aquest títol, s'hi estenia de la pàgina 145 a la 223. Com reflecteix el títol, l'inventari recull dues tipologies de còdexs miniats o il·luminats: els de procedència catalana segura o probable —que Bohigas havia examinat en biblioteques catalanes o forànies— i els còdexs miniats o il·luminats de procedència no catalana conservats en biblioteques catalanes. La selecció dels manuscrits respon als criteris exposats a la introducció del volum primer de l'obra. Aquest text ha estat objecte d'una edició facsímil, editada per la Biblioteca de Catalunya, en homenatge al Dr. Bohigas (Pere BOHIGAS, *Inventario de códices miniaturados o iluminados de procedencia catalana o existentes en las bibliotecas catalanas*, edició facsímil i pròleg a cura de Joana Escobedo, Barcelona, Biblioteca de Catalunya, 2000).

Bon conversador de silencis eloqüents i de mots embolcallats per aquell discurs literari en què fonamentà la seva vocació, de vitalitat corprenedora i avidesa de viure, Bohigas desgrana les seves idees: els noucentistes van crear l'esperit d'exigència a Catalunya; cal editar tot el que hi ha per publicar si no es vol caure en una visió parcial de la literatura, la qual cosa no obsta perquè s'apreciïn les obres bones —ell mateix és admirador del gran Verdaguer, el mestre de la llengua, no del Verdaguer no tan gran—; en un altre àmbit, admira també l'Allison Peers, l'hispanista, de la *Catalonia infelix*; Fabra va fer molt per la llengua, un gran codificador, però, la llengua, la fa també el poble; Catalunya és una cultura... Al refons, sonen, amb calidesa, les gralles.

JOANA ESCOBEDO